

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

VALTION KOULUKOTIEN STRATEGIA VUOTEEN 2020

Valtion koulukotien strategia vuoteen 2020

Suomalaiset lapset kasvavat hyvinvointiyhteiskunnassa, joka turvaa monille hyvän elämän – kaikkien lasten kohdalla se ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys. Monet yhteiskunnalliset, osin maailmanlaajuisetkin muutokset voidaan nähdä lasten ja nuorten elinoloihin vaikuttavina, huolestuttavina kehityskulkuina. Käytettävissä olevan tausta-aineiston perusteella voi arvioida, että vuonna 2020 Suomessa on erikoistuneen lastensuojelun palveluiden tarpeessa olevia lapsia, nuoria ja heidän perheitään vähintään yhtä paljon kuin vuonna 2013.

Valtion koulukotien tehtävä ja vastuu erikoistuneen ja vaativan lastensuojelun asiakasryhmän kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa on johtava ja keskeinen. Tehokas julkinen valvonta ja voittoa tavoittelematon toiminta turvaavat kestävän palvelun muuttuvissakin yhteiskunnallisissa olosuhteissa.

Jokainen lapsi on arvokas ja oikeutettu tavoittelemaan hyvää tulevaisuutta. Valtion koulukodeissa moniammatillinen asiantuntijuus rakentuu lasten ja heidän perheidensä kokemusasiantuntijuutta arvostaen. Onnistuessaan tehtävässään valtion koulukodit vahvistavat lasten ja heidän perheidensä toimintakykyä ja selviytymistä sekä vähentävät inhimillistä kärsimystä ja säästävät yhteiskunnan voimavaroja muissa palveluissa.

Turvattomuuden ja epävarmuuden aikoina yhteisöllisyyden, toiveikkuuden ja luotettavien ihmissuhteiden merkitys korostuu.

Valtion koulukodit lastensuojelun toimintaympäristössä

Suomessa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kasvanut 1990-luvun alkupuolelta asti. Suurin kasvu on havaittu teini-ikäisten ja tyttöjen sijoituksissa. Yhä useammin huostaanotto käynnistyy kiireellisenä. Lasten huostaanottojen määrä on Suomessa korkeammalla tasolla kuin muissa Pohjoismaissa. Lasten sijoitusten lisääntyminen on tarkoittanut käytännössä myös laitospalvelujen kysynnän kasvua. Yhä suurempi osa lapsista ja nuorista on sijoitettuna laitokseen.

Teini-ikäiset sijoitetaan usein perhehoidon sijasta laitoshoitoon tai ammatilliseen perhekotiin. Sijaishuollon muodoissa on paljon alueellisia ja kuntakohtaisia eroja ja lapset ovat palvelujen suhteen eriarvoisessa asemassa sen mukaan, millä alueella he asuvat ja miten palvelut on kyseisellä alueella järjestetty. Suurimmissa kuntakokonaisuuksissa myös välimatkat eri palvelujen välillä voivat muodostua haasteellisiksi.

Inhimillisen pahoinvoinnin kasautuminen ja siirtyminen sukupolvelta toiselle sekä lastensuojelun tila ovat olleet Suomessa vakavana huolen aiheena jo pitkään. Lastensuojelun toimintakäytännöt ovat koko 2000-luvun ajan olleet julkisen keskustelun kohteena eikä se lähitulevaisuudessa näytä osoittavan laantumisen merkkejä, pikemminkin päinvastoin.

Monimuotoistuneet perhe- ja läheissuhteet, lasten ja nuorten kehityksen häiriöt, lisääntyneet päihde- ja mielenterveysongelmat sekä Suomen monikulttuuristuminen haastavat koulukoteja pitkäjänteiseen koulutus- ja kehittämistyöhön. Palvelutarpeiden muuttuessa koulukotien työntekijöiden osaamista kehitetään ja ammattitaitoa pidetään yllä tarjoamalla henkilöstölle mahdollisuus säännölliseen jatko- ja täydennyskoulutukseen.

Lastensuojelun toimintaympäristön kuvaus

Koulukodeissa tehtävään työhön luotetaan

Peruspalvelujen väheneminen ja toisaalta erityispalvelujen lisääntyminen kuvaavat lastensuojelun nykyistä kehitystä, kuten myös palvelutarjonnan hajanaisuus ja palvelunsaannin pitkittyminen. Palvelujen pirstoutumisen sijaan nuorten palveluja tulisi kehittää omana laajana kokonaisuutena. Perhehoidon painotukset lastensuojelulaissa saattavat tulevaisuudessa purkaa kunnallisia palvelurakenteita perhehoidon suuntaan. Lastensuojelun rakenteelliset muutokset kunta- ja palvelurakennemuutoksissa sekä toimintaperiaatteelliset linjaukset vaikuttavat koulukotien toimintaan.

Lastensuojelussa on monipuolinen palvelutarjonta ja eri tavoin erikoistuneita sijaishuolto- ja muita lastensuojeluyksiköitä, jotka toimivat käytännössä vain välillisesti julkisen valvonnan alla. Lastensuojelun sijaishuollon toimijoiksi on tullut monikansallisia yrityksiä. Tällaisessa toimintaympäristössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen tulosohjauksessa toimivilla valtion koulukodeilla on merkittävä rooli lastensuojelupalvelujen kentässä. Lastensuojelussa vahvistuvat käytännöt, joissa erilaisia palveluita ja sijaishuoltoyksiköitä vertaillaan, hintoja ja laatua arvioidaan ja yksiköiden sopivuutta kunnan, lapsen ja nuoren sekä hänen perheensä tarpeisiin puntaroidaan.

Koulukoti nuoren nelmaverstaana

Toiminnalliset ja taidelähtöiset menetelmät ovat 2000-luvulla lisääntyneet merkitystään yhtenä hyvinvoinnin ulottuvuutena sosiaali- ja terveysalan toimintakäytännöissä. Myös koulukodeissa liikunnan, taideharrastusten ja erilaisen itseilmaisun merkitys on ollut vuosikymmeniä keskeisellä sijalla lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Tätä suuntaa vaalitaan jatkossakin. Lapsen ja nuoren toimijuuden ja osallisuuden vahvistaminen sekä dialoginen vuorovaikutus tulevat korostumaan asiantuntijatoimintaan liitettynä odotuksina.

Nuorten ja heidän perheidensä kokemukset oikeudenmukaisuuden toteutumisesta ja kuulluksi tulemisesta ovat koulukodeissa tärkeä osa onnistunutta hoitoprosessia. Lähtökohtana on, että nuori on vahvasti ja tasavertaisesti mukana oman elämänsä suunnittelussa. Suomalainen lastensuojelu on ottanut viime vuosina merkittäviä kehityssaskelia, kun sijoitettuna olleet nuoret ovat kertoneet lastensuojeluun liittyvistä kokemuksistaan ja tehneet konkreettisia ehdotuksia lastensuojelun kehittämiseksi. Tulevaisuuden tavoitteena myös koulukodeissa on nuorten kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen koulukotien toimintakäytäntöjen kehittämiseksi.

Palvelutarjonnan laajetessa korostuu aiempaa enemmän valtion koulukotien merkitys palveluntuottajana, joiden toiminta tunnetaan laajasti ja joita kohtaan tunnetaan pitkäkestoista luottamusta.

Osallisuuden kokemusten ja ilmaisutaitojen vahvistaminen auttavat lasta ja nuorta tunteiden, valintojen ja kokemusten tutkimisessa ja uudelleen jäsentelyssä.

Siirtymävaiheiden tuki

Väestöennusteiden mukaan lasten (0-17v.) määrä vähenee Suomessa lähivuosina. Kehitys ennakoii nuorten osalta sitä, että koulutuksen ja työelämään siirtymisen ja siinä pysymisen teemat korostuvat jatkossa aiempaakin enemmän. Sijaishuollon aikana moni lapsi ja nuori tarvitsee tukea erityisesti koulunkäyntiin. Koulukodeissa hoidetaan nuoria, joita koulu ja aikaisemmat lastensuojelun tai lasten- ja nuorisopsykiatrian tukitoimet eivät ole riittävästi kyenneet auttamaan. Useiden osoittimien mukaan lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt, ja pieni mutta yhä laajeneva joukko lapsista ja nuorista kärsii syvenevistä ongelmista. On ilmeistä, että erityispalvelujen tarpeessa olevien lasten ja nuorten määrä ei tulevaisuudessakaan pienene nykyisestä.

Koulukotiin sijoitettaessa nuoret saattavat olla elämäntilanteissa, jotka jatkuessaan voivat johtaa mielenterveys- tai päihdeongelmiin ja syrjäytymiseen aikuisena. Tällaisessa elämänvaiheessa nuoren koulukotihoidolla saattaa olla ratkaiseva ja ennaltaehkäisevä vaikutus nuoren elämässä.

Koulukodin hoitomallissa ovat keskeisellä sijalla nuoren kokonais-tilannetta korjaava hoito, strukturoitu arki ja koulunkäynti, kiinnittyminen ihmissuhteisiin, suojaavien tekijöiden vahvistaminen, siirtymävaiheiden tukeminen ja jälkihuollon kehittäminen siten, että nuoren turvallisen ja vakaan elämän edellytykset vahvistuvat. Nuorta tukevat selviytymiseen sijaishuollon sosiaaliset suhteet, perhe ja muu merkityksellinen lähiverkosto. Jatkossa tullaan kehittämään entistä enemmän tukemista painottavia työmuotoja, jotta koulutukseen ja työelämään siirryttäessä yksilölliset tuen tarpeet voitaisiin huomioida paremmin.

Siirtymävaiheiden tukeminen, suojaavien tekijöiden vahvistaminen ja jälkihuollon kehittäminen siten, että nuoren turvallisen ja vakaan elämän edellytykset vahvistuvat, ovat keskeisellä sijalla myös koulukotitoiminnassa.

Suomessa hyvinvointi ei tavoita kaikkia samalla tavalla. Lasten pahoinvointi on kasautunut perheittäin ja se siirtyy herkästi sukupolvelta toiselle. Lapsiperheiden taloudellinen asema on heikentynyt ja lapsiköyhyys kolminkertaistunut viimeisten viidentoista vuoden aikana. Maamme monikulttuuristuu ja kansainvälistyy. Tämä kehitys tuottaa paljon hyvää, mutta myös kulttuurista sopeutumattomuutta. Yhteiskunnassamme törmätään kasvaviin riippuvuusongelmiin ja lisääntyvään psyykkiseen pahoinvointiin. Suomi ikääntyy, mutta tämä kehitys ei saa viedä huomiota lasten ja nuorten kysymyksistä.

Tekstissä on käytetty tausta-aineistona seuraavia lähteitä:

Bardy, Marjatta & Heino, Tarja 2013. Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 4. uudistettu painos. Teema 5. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Helsinki.

Eronen, Tuija 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaan otettujen lasten institutionaalista poluista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2013.

Kestilä, Laura & Väisänen, Antti & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika 2012. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa 2987 syntyneistä. Yhteiskuntapolitiikka 77 (2012): 6, 599-620.

Salmi, Minna & Sauli, Hannele & Lammi-Taskula, Johanna 2012. Lasten ja lapsiperheiden asema nyky-Suomessa Teoksessa Söderholm, Annlis & Kivitie-Kallio, Satu (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 22-47.

Terveiden ja hyvinvoinnin tulevaisuuksia 2012. THL:n vuosittainen ennakointiraportti 2012.

Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki.

Visio

Valtion koulukodit ovat

Arvostettuja valtakunnallisen sijaishuollon palveluntuottajia ja edelläkävijöitä.

Tutkimukseen ja kehittämiseen sekä ammatillisuuteen ja kokemusasiantuntijuuteen perustuvia lastensuojelun ja erityisopetuksen keskuksia.

Arvot

Usko ihmisen kehittymiseen ja kykyyn oppia kantamaan vastuuta elämästään ja teoistaan

- Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus omalla tavallaan kehittyä merkitykselliseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Osallisuus ja yhteistyö

- Koulukodissa nuori ja hänen perheensä ovat aktiivisia toimijoita, eivät vain toiminnan kohteena olevia asiakkaita.
- Lasten ja nuorten auttaminen on yhteinen asia ja perustuu yhteistyölle.

Turvallisuus

- Koulukotiyhteisön jäsenten fyysinen ja psyykinen turvallisuus on kaikessa toiminnassa ensisijainen ja ehdoton periaate.

Ammatillisuus ja ammattietiikka

- Koulukodeissa tehtävä työ on inhimillistä vuorovaikutusta, joka perustuu koulutuksen tuottamaan osaamiseen sekä ihmisarvoa kunnioittavaan ja oikeudenmukaisuutta noudattavaan eettiseen toimintaan.

Strategiset linjaukset

Osallisuus ja dialogisuus

Lapsen ja nuoren osallisuuden kokemuksia ja turvallisuuden tunnetta vahvistetaan. Aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa kunnioitetaan toista arvokkaana ja ainutlaatuisena yksilönä.

Lapsen ja nuoren yksilölliset tarpeet

Osaamista syvennetään huomioiden hoitoprosesseissa lapsen elämäntilanteesta ja kehityksestä johtuvat erityiset tarpeet.

Moniammatillinen asiantuntijuus

Moniammatillisten työryhmien osaamista hoidossa, kasvatuksessa ja opetuksessa sekä asiakaslähtöistä kumppanuutta kehitetään edelleen.

Tutkimus- ja kehittämistyö

Vahva tutkimus- ja kehittämistoiminta ohjaa ja todentaa tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden arviointia. Tutkimustietoa hyödynnetään koulukotitoiminnan ja laajemmin lastensuojelun kehittämisessä.

Osallisuus ja dialogisuus

- Lasta ja perhettä arvostetaan oman elämänsä asiantuntijoina. Aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksessa vaalitaan välittämistä ja kuulluksi tulemistä.
- Toiminnan rakenteilla vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja kuulumisen tunnetta sekä ehkäistään hylätyksi tulemisen kokemuksia.
- Edistetään lapsen ja perheen mahdollisuutta toimia lastensuojelun kokemusasiantuntijoina.
- Toimintatavoissa kunnioitetaan lapsen osallisuutta. Tavoitteena on, että lapsen osallisuus omassa elämässä kehittyä taidoksi hallita elämää.

Moniammatillinen asiantuntijuus

- Nuorten iänmukaisen kehityksen turvaamiseksi koulukodeilla on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen erityisasiantuntijoita.
- Hoito, kasvatusta ja opetus muodostavat yhdessä kuntouttavan hoitomallin, jossa korostuu kasvua ja mielenterveyttä suojaavat tekijät.
- Asiakastyön tukena ovat luotettavat yhteistyökumppanit ja asiantuntijat.
- Henkilökunnan erityisosaamista ylläpidetään suunnitelmallisella täydennyskoulutuksella.

Lapsen ja nuoren yksilölliset tarpeet

- Lapsen tarpeiden mukainen kasvatusta ja hoito perustuu yksilölliseen arviointiin. Koulunkäynnin erityinen tuki on kiinteä osa lapsen kokonaiskuntoutusta.
- Yksilöllinen opinpolku mahdollistaa valmiudet opiskella ja siirtyä työelämään.
- Hyvin resursoitujen yksiköiden palveluilla vastataan vaativiin sijais- ja jälkihuollon tarpeisiin.
- Perheiden kanssa tehtävällä työllä autetaan perhettä löytämään toimivia suhteita läheisiinsä ja sijoituksesta tehdään perheen kanssa yhteinen prosessi.

Tutkimus- ja kehittämistyö

- Tutkimus kytkeytyy vahvasti uusien toimintamuotojen kehittämiseen sekä perustehtävien tukemiseen.
- Tutkimus- ja kehittämistyö ohjaa ja todentaa toiminnan vaikuttavuuden arviointia.
- Tutkimuksista ja kehittämishankkeista saadulla tiedolla vaikutetaan lastensuojelun kehittämiseen niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

Valtion koulukotien yhteystiedot

<p>VUORELAN KOULUKOTI Vuorelantie 73, 03100 Nummela p. 029 524 4700 etunimi.sukunimi@vuorelankoulukoti.fi</p>	<p>KASVUN YHTEISÖT Sairilantie 31, 50180 Mikkeli p. 029 524 4400 etunimi.sukunimi@kasvu.net</p>	<p>LAGMANSGÅRDENIN KOULUKOTI Gåtasintie 99, 68910 Pännäinen p. 029 524 4800 etunimi.sukunimi@lagmansgarden.fi</p>
<p>HARVIALAN KOULUKOTI Myllynkulmantie 249, 13330 Harviala p. 0400 716 773, 040 547 6276 etunimi.sukunimi@harvialankoulukoti.fi</p>	<p>SIPPOLAN KOULUKOTI Sippolantie 1, 46710 Sippola p. 029 524 4600 etunimi.sukunimi@sippolankk.fi</p>	<p>LIMINGAN KOULUTUSKESKUS Lännentie 1, 91900 Liminka p. 029 524 4200 etunimi.sukunimi@liikk.fi</p>

Yhteyshenkilöt

Valtion koulukotitoiminnasta vastaava johtaja p. 029 524 7447 | Koordinoiva rehtori p. 029 524 4702

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos (THL), PL 30, Mannerheimintie 166, 00271 Helsinki, p. 029 524 6000, www.thl.fi